

Ahmet Baytursinov ve Mehmet Akif Ersoy'un Őiirlerindeki Vatan Sevgisi Motifi

Yener Ünal

Doctorate Student, International Burch University

Sarajevo / Bosnia and Herzegovina, yener.unal@stu.ibu.edu.ba

Prof. Dr. Cemal ÖZDEMİR

SDU University - Kazakhstan, Shinawatra University - Thailand

cemal.ozdemir@sdu.edu.kz, <https://orcid.org/0000-0002-1166-3083>

Özet

Ahmet Baytursinov ve Mehmet Akif Ersoy, aynı dönemin zorluklarını paylaşmış ve bu süreçte benzer idealler doğrultusunda eserler vermiş iki büyük şairdir. Eserlerindeki ortak temalar, derin bir vatan sevgisi, özgürlük arayışı ve halkı aydınlatma gayretidir. Her iki şair de toplumsal sorunlar olan cehalet, yoksulluk, dinin istismarı ve baskıcı yönetimlerle kararlı bir şekilde mücadele etmiş, bu mücadelelerini şiirlerine ve yazılarına yansıtarak halklarını uyandırmayı hedeflemiştir. Mehmet Akif'in "Süleymaniye Kürsüsünde" ve "Fatih Kürsüsünde" gibi eserlerinde, toplumun dinî ve sosyal sorunlarına dair tespitleri net bir şekilde ortaya konmuşken, Baytursinov'un "Masa" ve "Kırk Mısal" eserleri, Kazak edebiyatında önemli bir yer edinmiş, bağımsızlık bilincini derinleştirmeye yönelik mesajlar vermiştir. Her iki şair de edebiyatı ve basını sadece bireysel ifade aracı olarak değil, halkı bilinçlendirmek ve toplumu harekete geçirmek için birer vasıta olarak kullanmıştır. Onlar yalnızca kendi milletlerinin değil, evrensel değerlerin de savunucusu olmuşlardır ve eserleri bugün hâlâ evrensel mesajlar taşımaktadır. Bu çalışma, Baytursinov ve Akif'in eserlerindeki vatan sevgisi, özgürlük ve aydınlanma temalarını incelemekte ve şairlerin sadece toplumsal aksaklıkları tespit etmekle kalmayıp aynı zamanda bu sorunlara çözüm yolları sunduklarını ortaya koymaktadır. Her iki şair de halklarına büyük hizmetlerde bulunmuş, hem edebiyat hem de düşünce alanında köklü izler bırakmışlardır. Türk dünyasının bu iki önemli şahsiyetinin daha geniş kitlelerce tanınması ve eserlerinin derinlemesine incelenmesi büyük önem taşımaktadır. Onların kültürel, edebi ve düşünsel mirası, sadece yaşadıkları dönemi değil, gelecek kuşakları da aydınlatacak bir değere sahiptir. Bu çalışma, Baytursinov ve Akif'in düşüncelerini ve eserlerini geniş kitlelere ulaştırmayı ve bu alandaki akademik çalışmalara bir zemin oluşturmayı amaçlamaktadır. Gelecekte yapılacak daha kapsamlı araştırmalar, Türk dünyasının ortak kültürel bağlarını güçlendirecek ve bu iki değerli şahsiyetin hak ettiği önemi kazanmasını sağlayacaktır.

Anahtar kelimeler: Ahmet Baytursinov, Mehmet Akif Ersoy, Kırk Mısal, Masa (Sivri Sinek) Şiirleri, Safahat, Vatan Sevgisi, Hürriyet, Motif.

The Motif of Patriotism in the Poems of Ahmet Baytursinov and Mehmet Akif Ersoy

Abstract

Ahmet Baytursinov and Mehmet Akif Ersoy are two prominent poets who experienced the challenges of the same era and produced works guided by similar ideals. The common themes in their works include a deep love for the homeland, a quest for freedom, and efforts to enlighten the people. Both poets steadfastly fought against the social issues of ignorance, poverty, religious exploitation, and oppressive regimes, reflecting these struggles in their poems and writings with the goal of awakening their societies. Mehmet Akif's works, such as "*Süleymaniye Kürsüsünde*" and "*Fatih Kürsüsünde*", vividly depict the religious and social problems of the time, while Baytursinov's works, such as "*Masa*" and "*Kırk Mısal*", hold a significant place in Kazakh literature and convey messages aimed at deepening the awareness of independence. Each poet used literature and the press not just as a tool for individual expression but as a means to educate the people and mobilize society. They championed not only their own nations but also universal values, and their works continue to carry timeless messages today. This study examines the themes of patriotism, freedom, and enlightenment in Baytursinov and Akif's works, highlighting how these poets not only identified social deficiencies but also proposed solutions. Both poets made great contributions to their peoples and left profound marks in the fields of literature and thought. The recognition of these two significant figures by a wider audience and the deeper exploration of their works are of utmost importance. Their cultural, literary, and intellectual legacy is not limited to their era but holds the potential to illuminate future generations. This study aims to disseminate Baytursinov and Akif's ideas and works to broader audiences and to provide a foundation for further academic research in this field. Future comprehensive studies will strengthen the shared cultural ties within the Turkic world and ensure that these two distinguished figures receive the recognition they deserve.

Keywords: Ahmet Baytursinov, Mehmet Akif Ersoy, *Kırk Mısal*, *Masa (Mosquito) Poems*, *Safahat*, Patriotism, Freedom, Motif.

1. GİRİŞ

Farklı sebeplerle birbirinden kopmuş veya uzaklaşmış olan Türk toplulukları, 1789 Fransız İhtilali ve Avrupa'daki demokratikleşme akımlarının etkisiyle, Türklük kimliğinden uzaklaşarak kendi yerel kimliklerine yönelmişlerdir. Bu süreçte, her topluluk kendi etnik adını bir millî kimlik olarak kabul etmiş ve yerel şivelerini edebî yazı dili haline getirme çabasına girmiştir. Bu tür dil ve kimlik arayışları, özellikle Çarlık Rusyası'nın hâkimiyeti altındaki Türk topluluklarında belirgin hale gelmiştir. Yerel dillerin edebî birer yazı dili haline getirilmesi yönünde birçok çalışma yapılmasına rağmen, bu topluluklar arasında hâlâ güçlü bir ortak kültür ve dil birliğinden söz edilebilir. Mahalli dilleri birer edebî yazı dili haline getirme çabalarına rağmen yine de ortak bir kültür ve ortak bir dil birliğinden söz etmek mümkündür. "Dil ve kültür bir milletin canıdır. Şimdi biz Türkiye'de millî dili, Öztürkçe, Arapça, Farsça, Osmanlıca diye ayırmaya çalışıyoruz. Dil birliği ile millî birlik arasındaki münasebeti düşünürsek bu yolun nereye varacağını kolayca kestirebiliriz" (Kaplan, 1980, s.208).

Baytursinov ve Akif, benzer siyasi olaylara tanıklık eden, aynı dönemde ancak farklı coğrafyalarda yaşamış iki önemli isimdir. Baytursinov, geniş Kazak bozkırlarında, Çarlık Rusyası'nın hâkim olduğu bir dönemde yaşarken; Akif, Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında Anadolu'da yaşamıştır. Her iki düşünür de yaşadıkları toplumun sosyal sorunlarını yalnızca eleştirmekle

kalmaz, bu sorunlara çözüm önerileri de sunar. Eğitim, çalışma ve modern bilimin imkanlarından yararlanma gibi yöntemlerle toplumsal kalkınmayı amaçlamışlardır. Eserleri, yaşantıları, halkları için yapmış olduğu fedakarlıklar, kahramanlıklar ve mücadeleler Baytursinov ve Akif'i yaşadıkları toplumlarda büyük şahsiyetler haline getirmiştir. Bu iki edip hayatları boyunca cahillik, tembellik, yoksulluk, vs. gibi hastalıklarla mücadele etmiş; yaşadıkları toplumlarda sevgi, dostluk, medeniyet, birlik ve beraberliğin olabilmesi için çok çaba sarf etmişlerdir. Baytursinov ve Akif için en kıymetli şey insandır. Bu sebeple insanın yetiştirilmesi ve eğitilmesi onlar için en önemli meseledir.

Ahmet Baytursinov ve Mehmet Akif Ersoy, vatanlarına olan derin bağlılıkları ve milletlerinin refahı için her türlü fedakarlığı yapmaya hazır, aydın şahsiyetlerdir. Bu bağlamda Kazak edebiyatında adında sıkça bahsettiren Serik Kirabayev, Ahmet Baytursinov'un şairlik ve çeviri yeteneği hakkında şu yorumu yapmıştır: "Baytursinov'un şairliği 1909 yılında Petersburg'da basılan 'Kırık Mısralar' ile başlamıştır. Baytursinov, çeviri yaparken Rus yazarının seviyesinde kalmamış, eserleri Kazak yaşayışına uygun olarak düzenlemiş ve hayatın adaletsiz yönlerini göstermiştir" (Kirabayev, 1995). Rımgali Nurgaliyev'e göre ise, Baytursinov, "ana orijinaline uyum sağlayarak, sanatsal fikirlere fikirler katarak, olayları resmederek, fikirler ekleyerek" tamamen Kazakça ve özgün eserler ortaya koymuştur. (Nurgaliyev, 1992)

Aynı şekilde Kazım Yetiş'in de belirttiği gibi, Akif, Türk şiirine farklı bir anlam, değer ve "ruh" kazandırmıştır, çünkü onun şiirleriyle edebiyat toplumsal bir boyut kazanmıştır (Yetiş, 1992). Akif'e göre sanatçının amacı, doğruyu bulup toplumu bu doğrultuda birleştirmektir. Sanat sanat içindir' ya da 'sanatta amaç yine sanattır' gibi teoriler, bizim anlayışımızın ötesindedir. Bu tür görüşler, ahlaksızlığı meşrulaştırmak ve edebiyat adı altında milletin namusuna, hayatına ve varlığına zarar veren eserleri desteklemek amacıyla ortaya atılmaktadır (Abdülkadiroğlu, 1990). Akif, bu eleştirisiyle sanatın yalnızca estetik bir uğraş olmadığını, aynı zamanda toplumun ahlaki ve kültürel değerlerini koruma görevi taşıdığını savunur.

Baytursinov ve Akif, vatan sevgisi uğruna büyük acılar çekmiş ve zorlu mücadeleler vermişlerdir. Her iki düşünür de vatanseverlikleriyle tanınmış, yaşamları boyunca karşılaştıkları zorluklara rağmen inançlarından taviz vermemişlerdir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, verilerin detaylı bir şekilde incelendiği ve veriler arasındaki ilişkilerin belirlenmesinin hedeflendiği nitel araştırmada durum çalışması modeli kullanılmıştır. Nitel

araştırmanın temel amacı, bireylerin kendi toplumsal dünyalarını nasıl şekillendirdiklerini anlamak ve bu dünyayı nasıl algıladıklarını derinlemesine yorumlamaktır. Nitel araştırmada durum çalışması, belirli bir olay, olgu ya da grubun kendi bağlamı içinde derinlemesine incelenmesini amaçlar. Yin'e göre (2014), durum çalışması, bir olayın karmaşıklığını gerçek yaşam koşullarında anlamak için kullanılır. Araştırmacılar, gözlem, görüşme ve belge incelemesi gibi yöntemlerle veri toplayarak olgunun detaylı bir analizini yaparlar. Bu yöntem, özellikle belirli bir bağlamda gerçekleşen olayların derinlemesine incelenmesi için uygundur.

Yıldırım ve Şimşek'e göre (2011), nitel araştırmalar, sosyal olguları anlamak için bireylerin bakış açısına odaklanır ve verilerin doğal ortamda toplanmasına olanak tanır. Bu yöntem, bireylerin sosyal çevrelerini ve deneyimlerini anlamak için verilerin zengin bir şekilde analiz edilmesine olanak sağlar, böylece araştırmacılar toplumsal yapı ve dinamikler hakkında daha derinlemesine ve nüanslı sonuçlar elde edebilir.

Creswell (2013) de nitel araştırma yönteminin, bireylerin karmaşık toplumsal yapılarını ve davranışlarını anlamaya yönelik geniş bir perspektif sunduğunu vurgular. Bu bağlamda, araştırma sürecinde katılımcıların bakış açısının ortaya çıkarılması ve bu bakış açısının sosyo-kültürel bağlamda değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Araştırmada kullanılan nitel veri toplama teknikleri, bireylerin deneyimlerine dair derinlemesine bilgiler sunmakta ve bu bilgiler, zengin içerik analizi ile anlamlandırılmaktadır.

Ayrıca, Yin (2014), nitel araştırmaların özellikle toplumsal olaylar ve olguların derinlemesine anlaşılması gerektiğinde etkili olduğunu belirtir. Yin'in vaka çalışması yaklaşımı, bu araştırmada da olduğu gibi, verilerin geniş bir çerçevede ele alınmasını ve toplumsal olguların bağlamları içinde incelenmesini sağlar. Bu doğrultuda, çalışmanın amacı, bireylerin toplumsal ve kültürel deneyimlerini anlamak, onların deneyimlerine ve algılarına dayanarak daha geniş sosyolojik sonuçlar çıkarmaktır.

2.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu çalışmada, olasılıklı olmayan örnekleme yöntemlerinden Yargısal (Amaçlı) örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Yargısal örnekleme, araştırmacının araştırma problemiyle ilgili en uygun bilgiye sahip olduğuna inandığı kişilerin örnekleme dahil edilmesi esasına dayanır. Bu yöntemin temel amacı, evrenin tamamını temsil etmek yerine, araştırma amacına uygun belirli alt kesimleri odak alarak incelemektir. Başka bir ifadeyle, örnekleme dâhil edilecek birimlerin, araştırmacının uzmanlığı ve deneyimleri doğrultusunda seçilmesi, yani evrenin araştırma problemine en uygun olan kesimini gözlem altına almaktır (Sencer, 1989)

Nitel araştırmalarda örneklem seçimi süreci, araştırmaların başarısı açısından kritik bir öneme sahiptir. Bilimsel araştırmaların tamamında var olan bu zorunluluk, evrenin tam sınırlarının belirlenmesiyle her zaman zlmez. Genellikle evren, bir araştırmacının ulaşabileceğinden çok daha geniştir. Bu nedenle, araştırmacılar, daha ulaşılabilir ve temsil gücü yüksek bir örneklem seçerek bu sorunu zmeye çalışırlar.

Temel amaç, geniş ve ulaşılması zor bireyler, olaylar ve olgular içeren evreni, daha erişilebilir ve araştırmanın amaçlarını karşılayabilecek bir örneklemle sınırlamaktır. Bu sayede, araştırmanın tüm evrenini incelemek yerine, evreni temsil etme kapasitesine sahip sınırlı sayıda kişi, olay veya olgulara odaklanılarak, araştırma sorularına zm bulunmaya çalışılır. Böylelikle, araştırma daha pratik ve uygulanabilir bir hale getirilmiş olur (Yıldırım ve şimşek, 2005).

Baytursinov ve Akif'in vatan sevgisi, bağımsızlık gibi motifleri üzerine gerçekleştirdiğimiz araştırmada, Baytursinov'un şiirlerinin toplandığı, "Ak Jol" ve Akif'in şiirlerinin toplandığı "Safahat" eserleri temel alınmıştır. Bu çalışmanın evrenini Ahmet Baytursinov ve Mehmet Akif Ersoy'un eserlerindeki vatan sevgisi kavramı oluşurmaktadır. Araştırmanın rneklemine ise Baytursinov'un "Masa" ve "Kırk Mısal," Akif'in Safahat eserindeki vatan sevgisi motifleri oluşurmaktadır.

2.3. Verileri Toplama Araçları ve Verilerin Analizi

Nitel araştırmalarda sıkça kullanılan veri toplama yöntemleri gözlem, görüşme ve doküman analizidir. Bu çalışmada kullanılan kaynaklar Türkçe ve Kazakça olup, incelenen eserlerden seçilen bölümler Kazakça'dan Türkiye Türkçesi'ne çevrilmiştir. Araştırmanın veri toplama sürecinde, doküman analizi ile ilgili kayıtlar sistematik bir şekilde değerlendirilmiş ve araştırma problemine uygun dokümanlar belirlenmiştir.

Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgular hakkında bilgi sağlayan yazılı materyallerin analizini içerir. Çalışmada, Türkçe, Kazakça ve Rusça kaynaklar taranmış, bu kaynaklardan araştırmaya katkı sağlayacak bölümler alınmıştır. şiirlerin Kiril alfabesinden Latin alfabesine aktarılması ve Kazakadan Türkçeye yapılan tercümeler araştırmacı tarafından yapılmış, sonrasında bu veriler Türkçeye aktarılmıştır.

Araştırma sürecinde, konuyla ilgili yazılı eserler taranmış ve özellikle Kazakça kaynaklardan yararlanılmıştır. Veri ayıklama sürecinde, toplanan dokümanların bir kısmı çalışmanın dışında bırakılmış, sadece araştırmanın amacına uygun olan veriler kullanılmıştır.

3. BULGU ve YORUMLAR

Baytursinov'un şiir koleksiyonu "Masa"(Sivrisinek) 1911'de Orınbor şehrinde yayınlandı. "Masa"nın ana fikri halkı eğitime, çalışmaya ve manevi olgunluğa davet etmektir. "Masa" koleksiyonu sembolik bir isimdir: "Şair kendisini sivrisineğe benzetir" geri kalmışlığın, tembelliğin ve cehaletin uyandırıcısıdır.

(Şiirlerin Kiril alfabesinden Latin alfabesine aktarılması)

(Kazakçadan Türkçeye tercümesi)

Üstünde uyıktagannın aynala uşıp,
Kakkı jep, kanattarı buzılğanşa,
Uykısın az da bolsa bölmes pe eken,
Koymastan kulagina ızındasa?
s.64)

Uyuyanın üstünde döner uçup,
Dayak yer kanatları kopuncaya dek,
Uykusunu az da olsa bölmez mi acep,
Durmadan kulağında vızıldasa? (Ak Jol,
s.64)

Balenin türin körgen men sarı masa,
Kazaktı oyansın dep sözben şakkan.
Jol, s.63)

Belanın her türünü görse de sarı sivrisinek,
Kazak uyansın diye sözleriyle igneler. (Ak
Jol, s.63)

şiirin mısralarından "vızıldayan sivrisinek" uyanmanın ve arayışın motifi olduğu anlaşılmaktadır. "Masa"nın temel ideolojik motifi, halkı çalışmaya, sanat ve eğitime, ruhsal olarak yükselmeye, ahlakı, kültürü vaaz etmeye ve çalışmaya davet etmektir.

Baytursinov, vatan-millet bilincini uyandırabilmenin en önemli yanı halkı, özellikle de gençleri, küçük çocukları eğitime yöneltmek olduğunu biliyordu ve "gençliğin eğitimi geliştirilmedikçe, vatan işleri de gelişmeyecektir" diyecektir.

"Öğretme Aracı" alfabe kitabının başında bu düşüncesini şiir tablosu halinde sesleniyor.

Balalar, bul jol danalikka,
Kelinder, tsip baykap karalık ta!...
Danalık şpes jarık, ketpes baylık,
Jrinder, izdep taup alalık ta.
(Baytrusinov, Tartuv s.140)

Çocuklar, bu yolun başı bilgeliğe,
Gelin, beraber baksak ya
Bilgelik sönmez ışık, tükenmez hazine,
Haydi arayıp bulup alsak ya.

şair okuryazarlığı bilgeliğe benzetiyor. "Bu yol" dediği; eğitim, kitap sayfalarına bakmak, ilimden ve bilimden zevk almak demektir. "Halkım, neslinin eğitim yolunda yürümesini sağla, bu yolda malını mlknz esirgemeyin, çocuğunuza kitap okutun" düşüncesi her zaman onun vatan düşüncesini ortaya koymaktadır.

Baytrusinov "Kazak saltı" (Kazak geleneği), "Kazak kalpı" (Kazak durumu), "Dosıma hat" (Dostuma mektup, "Anama hat" (Anama mektup), "Jigan-tergen" (Toplanan-seçilen), "Tilek batam" (Dilek duam), "Bak" (Baht), gibi şiirlerinde toplumun bazı olumsuz yönlerinden hoşlanmaz, eleştirel düşünerek bakar ve etrafındakileri düşünmeye sevkeder. "Kazak kalpı" şiirinde Vatanın çaresiz durumu anlatılmaktadır.

Kaltıldak kayık minip espesi jok, Titreyerek kayığa binmiş rüzgarı yok,
Tenizde jrmiz kalkıp kşpesi jok. Denizin zeride göçüp konması yok.
şıgarmay bir jennen kol, bir jerden söz, Kolunun ucundan çıkarmadan el, bir yerden söz,
Alalık altı bakan dertpen kirdik. Sahtekarlığa çelişen dertle girdik. (Ak Jol, s.76)

"Dosıma Hat" adlı şiirinde toplumdaki adaletsizlikleri anlatmış, para karşılığında namusunu satan insanları eleştirmiştir. "Parlayan iyiliğin şafağı doğmuyor" şiir dizelerinden şairin özgürlüğün şafağı için zor bir dönemden geçtiği anlaşılmaktadır.

Kırağı, kiya jazbas, sunkarım-ay Gözleri keskin, uzakları görmez, şahinim ah
Kajımas kaşık jolga, tulparım-ay Uzun yollarda yorulmak bilmeyen, aygırım ah
ylgen lekseni rge syrep Yığılmış leşleri yaylıma sürükleyip
şıgarmak kır basına inkarım ay Kır başına çıkarmaya istekli ah
Jarkın jaksılıktın tanı atpay tur, Parlayan iyiliğin şafağı doğmuyor
Tnergen tbemizden bult arılmay Kasvetli bulutlar dağılmaz başımızdan. (Ak Jol, s.76)

Şair düşüncesini sanatsal olarak anlatmak için simgesel sözler ustaca kullanmıştır. "Dostuma Mektup" şiiri bir bütün olarak ele alındığında bu tür tasvirler, karşılaştırmalar, antitez ve sözdizimlerinden oluşur. Bu kıtalarda Kazak sanatsal düşünce sisteminde oluşan renkler şairin kendi arayışlarıyla harmanlanmıştır. Şiirin ilk kıtasının üçüncü veya dördüncü mısraları yazarın sanatsal cümlesi görevi görerek düşüncenin daha hızlı ve daha fazla ifade edilmesini sağlar. "Şahin" ve "aygır", bir adamın onur haysiyetinin gücünü, ülkesini yükseklere taşımanın yükünün ağırlığını ifade etmek için kullanılan kinayedir.

Kazak Geleneği şiirinde ise sanatçının Alaş'ın geçmiş günlerine duyduğu özlemi ve Rus devletinin idaresinden sonra Kazakların durumuna karşı tavrını görmek mümkündür.

Kaz edik katar uşıp kankıldagan.	Kazlar gibi sıralanıp uçar ötüşürdük,
Sahara kölge konıp salkıldagan.	Sahradaki göllere konup serinlerdik.
Bir örtke kaudan şıkkan duşar bolıp,	Kurumuş ottan çıkan bir yangına düçar olduk
Ne kaldı tenimizde şarpılmagan?!	Ne kaldı tenimizde kavrulmayan?! (Ak Jol, s.75)

Şair, *Kazak Geleneği* adlı şiirinde milli birliği bozanları, kendi çıkarlarını ülke çıkarlarının üstünde tutan kibirli ve bencil insanları sert bir şekilde eleştirir.

Alaşın adamının beri melim:	Alaş insanların hepsine malum
Kim kaldı tarazıga tartılmagan?	Kim kaldı teraziye tartılmayan
Degender "men jaksımın" tolıp jatır,	Diyenler "ben iyiyim" dolup taşar,
Jaksılık öz basınan artılmagan.	İyilik kendi başına çoğalmaz.
Berinen tınış uyıktap jatkandar köp,	Herkesten huzurlu uyuyanlar çok,
Umtılıp talap oylap talpınbagan.	Hareket edip talepte bulunmaya çalışmaz. (Ak Jol, s.75)

Lirik kahraman çevreyi düşünür ve eleştirel bakar, toplumun durumundan memnun değildir. Dostluk kelimesi her ne kadar sıklıkla kullanılsa da, insan ilişkilerindeki derin anlamı ortaya çıkmıştır ağır eleştirilerden geçerek, eleştirilere katlanarak anlamı güçlenir, gerçek dostluğun herkesin elinden gelmeyeceğini onun için, manevi bir yüceliğe, büyük hayellere bağlantılıdır.

Baytursınov, Kazak kırsalındaki toplumsal eşitsizliği, sınıfsal gerilimlerin ve çatışmaların nedenlerini ve sonuçlarını görebilmiş, emekçi halkın durumuna dikkat çekmiştir. “Adamdık dikanşısı” (İnsanlığın Çiftçisi) adlı şiirinde, hayatları boyunca aşağılanmalara sessizce katlanmış, boyun eğmiş vatan evlatlarını görüyor ve onlara üzülüyor.

Adamdık dikanşısı kırğa şıktım,
Köli jok, kögalı jok kurga şıktım.
Tukımın adamdıktın şaştım, ektim,
Könilin köterüvge kul halıktın.

İnsanlığın çiftçisi kırlara çıktım,
Gölü yok, yeşilliği yok boşa çıktım.
İnsanlık tohumunu saçtım, ektim
Gönlünü şad etmeye kul halkın. (Ak Jol, s.70)

Eğitim almak isteseydi, "Dayak yemeyi alışkanlık haline getirmiş çoban" aşağılanmazdı diye yakınıyor, onların namuslarına dokunan sert sözler söylüyor. "İnsanlığın Çiftçisi" olmayı ve "insanlığın, ahlakın, dürüstlüğün - sıkı çalışmanın" tohumlarını atmayı hedefliyor. Şairin hayali insanlığın çiftçisi olarak halkına hizmet etmektir.

A. Baytursınov'un, Arkadaşıma Mektup, Anama Mektup, Aileme, Akrabama, Şair Kardeşime, Zamandaşlarıma şiirleri yakın akraba, dost ve vatandaşlara ithaf şeklinde yazılmış eserlerdir. Çarlık döneminde hapisaneyken, ‘Gözümün nuru, duam, şefkatli anam!’ diye başlayan *Anama Mektup* adlı duygusal şiirinde şöyle seslenir:

Bara almay, ötirikşi abden,
Semeydin türmesinde otır balan.
Mal urlap, kisi öltirgen ayıbı jok,
Ökimet – ör zorlıkka ne bar şaran?

Gidemez hiç bir yere, yalancı olmuş hepten,
Semey’in hapishanesinde yatıyor oğlun.
Hırsızlık yapan, insan öldüren suçlu değil,
Hükümet - şiddete karşı çaren ne ki?

(Ak Jol, s.79)

Annesine olan hasretini dile getiren ithaf şiirinin üçüncü ve dördüncü kıtalarındaki bu satırlar muhtemelen gençliğinde şiddet uygulayan iktidardan gördüğü ve hatırladığı korkunç olayların etkisiyle yazılmıştır.

‘Ümitsiz şaytan bolsın’ degen söz bar,
Joldar köp jannatka da taram – taram.

‘Şeytan ümitsiz olsun’ diye bir söz vardır.
Yollar çok cennete giden farklı, farklı.

Ok tiğip on üşimde, oy tüsirip, Kurşun yedim on üçümde, düş kurup,
Bitpegen jüregimde bar bir jaram. Yüreğimde kapanmayan var bir yaram.
Adamdan tuvıp, adam isin etpey, İnsandan doğup, insani işleri yapmamak,
Uyalmay, ne betimen körge baram?! Utanmadan, hangi yüzümle mezara giderim?!

(Ak Jol, s.80)

Son kıtalar o zamanın karmaşıklığını, masum kurbanların sesini ve inancını ifade ediyor. Şair, sömürgecilğe, adaletsizliğe ve şiddete karşı babasının açtığı yolu takip ettiğini göstermektedir.

Kanbakpen salmagın ten bul bir zaman, Püf bitkisine denk böyle bir zaman,
Ilaj jok jel aydasa ermesine... Çare yok rüzgar vursa uçmamasına...
Taypalgan talay jorga, talay tulpar. Rahvan bir sürü at, bir sürü küheylan.
Tagdırdın kez bolıp tur kermesine. Kaderin imtihanına denk geldiğinde.
Solardan janım, tenim ardaktı emes, Onlardan canım, tenim değerli değil,
Orınsız küzeleyin men nesine! Neden yerli yersiz üzüleyim ben! (Ak Jol, s.80)

A. Baytursinov, kendisi ölse bile davasının ölmeyeceğine olan inancını dile getirerek anlatılmaktadır. Şiirleri kendine değil halkına hizmet etmesi fikri her zaman akılda yer alacak, gelecek nesillerin mirası olarak kalacaktır.

Ten kömiler, kömilmes menin isim, Ten gömülür, gömülmez benim işim,
Oylaytındar men emes - bir küngisin. Düşünenler beni değil, bir gününü
Jurt ukpasa ukpasın - jabıkpaymın, Millet anlamazsa anlamasın, üzülmem
El büğinşil, meniki - ertengi üşün İnsanlar bugün için, ben ise,yarımlar için. (Ak Jol, s.74)

Ahmet Baytursinov'un şiirleri ve destanları, kendinize değil Vatana hizmet etmeli düşüncesi, Kazak halkının her neslinin; bilincinde, yüreğinde ve zihninde yer alacaktır. Vatan bilinci uyandırma gibi asil bir hedefi olan A. Baytursinov'un bilimsel eserleri ve edebi mirası hala kapsamlı ve sistematik bir araştırmaya ihtiyaç duymaktadır.

Mehmet Akif Ersoy, tıpkı Ahmet Baytursinov gibi, vatanına derin bir sevgi besleyen ve milletin selameti için her şeyini feda etmeye hazır bir Türk aydınıdır. Canını ve varlığını vatan uğruna vermeye her an hazırdır. Allah bu millete bir daha İstiklal Marşı yazdırmamasın, duasıyla hür ve

bağımsız bir vatan idealini büyük bir coşkuyla dile getirmiştir. İstiklal Savaşı sırasında Anadolu halkını cesaretlendiren konuşmaları da halkın kahramanlık destanı yazmasında önemli bir rol oynamıştır. Akif için vatan, kutsal bir değer olarak şiirlerinde sıkça vurgulanmıştır.

“Vatan muhabbeti, millet yolunda bez-i hayat:
Hulasa, aile hissiyle cümle hissiyat;
Mukaddesatı için çırpınan yürekte olur.” (Safahat, s.282)

Akif için vatan, en kutsal ve en değerli kavramlardan biridir. Ona göre, bu toprakları korumanın yolu, vatani sadece bir coğrafya olarak değil, büyük bir aile olarak gören ve bu bilinçle ona sahip çıkan insanlardan geçer. Türk kültüründe aile, mahremiyeti ve kutsallığıyla ön plandadır. Ailenin korunması görevi, öncelikle ailenin reisi olan erkeğe, ardından da diğer fertlere aittir. Vatani bir aile gibi düşünürsek, onun korunması sorumluluğu da bu ailede yaşayan ve onu kutsal kabul eden herkesin görevidir.

1913 yılında Edirne'nin işgali sırasında yaşanan zulüm, Akif'i derinden yaralar. Bu acı, onu Allah'a adalet talep edecek kadar sarsar. Zulmün karşılık bulmaması ve zalimlerin cezasız kalması, Akif'in sabrını zorlar. Onun için vatan ve milletin önemi büyüktür, bu da onun Yaradan'a güçlü bir şekilde seslenmesine neden olur.

“Yetmez mi musab olduğumuz bunca devahi?
Ağzım kurusun yok musun ey adl-i İlahi!” (Safahat, s.214)

Mehmet Akif, Balkan Savaşları'nın yıkıcı etkilerini derin bir hassasiyetle anlatır. Osmanlı'nın adaletle yönettiği toprakların düşman işgaline uğraması, Akif'in ruhunda derin yaralar açmış ve bu durumu büyük bir trajedi olarak görmüştür. Ona göre, bu kayıp yalnızca toprak değil, aynı zamanda milletin manevi değerlerinin ve ecdadın hatıralarının çiğnenmesidir. Akif, bu kaybın toplumun ruhunda bıraktığı tahribatı da büyük bir hassasiyetle dile getirir.

“Geçenler varsa İslam'ın şu çiğnenmiş diyarından,
Şu yüzbinlerce yurdun kanlı, zairsiz mezarından.” (Safahat, s.201)

Mehmet Akif Ersoy'a göre, Osmanlı'nın tarihi, güzelliklere dolu ve ihtişamla bezenmiştir. O dönemde vatanın her köşesi İslam'ın adaletiyle parlıyordu; hareketlilik ve canlılık hakimdi. Ancak, günümüzde bu parlak manzara tam tersine dönmüştür. Akif, bu kötü tablo karşısında, geçmişin güzelliklerini ve coşkusunu bir an için yeniden canlandırmak ister.

“Bu ıssız aşınalar, bir zaman gayet muazzezdi.

Bu damlar böyle baykuş seslerinden çın çın ötmezdi.” (Safahat, s.201)

Bu hüznü melodi, acıyı daha da derinleştirir. Akif, sitemini vatana yöneltir ve onu *vefasız* olarak tanımlar. Bu, çaresizliğin kelimelere dökülüşüdür.

“Vefasız yurt! Öz evladın için olsun vefa yok mu?

Neden kalbin kabarmış? Bir ocaktan bir ziya yok mu?

İlahi! Kimsesizlikten bunaldım, aşına yok mu?

Vatansız, hanumansız bir garibim, mülteca yok mu?

Bütün yokluk mu her yer? Bari bir “yok” der seda yok mu?” (Safahat, s.201)

Mehmet Akif, Osmanlı'nın çöküş sürecini derin bir hassasiyetle gözlemler ve bu durum onun yüreğinde büyük bir keder oluşturur. Osmanlı'nın ihtişamlı geçmişinin yavaş yavaş sona ermesi, Akif'in kalbinde derin bir yalnızlık ve çaresizlik hissi uyandırır. O kadar büyük bir yalnızlık hissine kapılır ki, hayalinde bile olsa yolculardan bir teselli bekler; onlarla birlikte ağlamak, acısını paylaşmak ister. Akif, bu yalnızlık ve keder dolu duygular içinde, sadece Osmanlı'nın düşüşünü değil, aynı zamanda milletin bu süreçte yaşadığı umutsuzluğu ve acıyı da derinlemesine hisseder. Onun bu duygusal çıkmazı, vatana duyduğu derin bağlılık ve milletine olan sevgisinin bir ifadesidir; her ne kadar bu bağlılık acı verse de, o bu duyguları büyük bir hassasiyetle kaleme alır ve milletin dertlerine ortak olur.

“Gitme ey yolcu, beraber oturup ağlaşalım.

Elemin bir yüreğin karı değil, paylaşalım!” (Safahat, s.198)

Akif, vatanın acıklı durumunu mezarlığa benzetir ve Osmanlı'nın ihtişamlı geçmişine rağmen içine düştüğü bu sessizliği derin bir acıyla hisseder. Bu durumu, vatanın içinde yaşayan herkesin ihmaliyle oluşmuş bir sonuç olarak görür. Kadın, erkek; genç, yaşlı herkesin bu olumsuzlukta payı olduğunu düşünen Akif, bu suçluluk ve utancı da dile getirir. Vatanın bu hale gelmesindeki ortak sorumluluğu ifade ederken, içindeki derin üzüntüyü şu sözlerle ortaya koyar:

“Ah! Karşımda vatan adına bir kabristan,
Yatıyor şimdi... Nasıl yerlere geçmez insan?” (Safahat, s.198)

1919'da İstanbul'un işgali, tüm Türk milletini derin bir hüzne boğmuştur. Akif ve arkadaşları, bu zor dönemde işgali kabullenmek yerine, yazdıkları şiirler ve yaptıkları konuşmalarla halkı cesaretlendirmeye ve umut aşılamaaya çalışmışlardır. Şair bu dönemde yazdığı şiirlerde halkı eleştirirken aynı zamanda onlara cesaret aşılamaaya sözlerle seslenmiş ve millete direnme gücü kazandırmayı hedeflemiştir.

“Batmazdı bu devlet, batacağı demeyeydik.
Batmazdı, hayır batmadı, hem batmayacaktır:
Tek sen uluyan ye'si gebert azmi uyandır.
Bir parça kımıldan, diyorum, mahvolacaksın!
Ey yolcu, uyan! Yoksa çıkarsın ki sabaha:
Bir kupkuru çöl var; ne ışık var ne de vaha!” (Safahat, s.466)

Mehmet Akif şiirlerinde vatan her zaman merkezde yer alır. Bu kavramlar, onun dizelerinde derin bir anlam kazanır. Geleneksel şiirimizde sıkça yer bulan bülbül-gül aşkı, Akif'in elinde "vatan aşkı"na dönüşür. Bülbülün güle olan sevgisi yüzünden feryat etmesi, Akif tarafından vatanın istilası karşısında duyulan bir acıya döner. Bu, halk arasında bilinen *Bülbülü altın kafese koymuşlar, yine de vatanım demiş* sözünün, Akif'in şiirlerinde yankı bulmuş hali olarak düşünülebilir.

“Eşin var, aşyanın var, baharın var ki beklerdin;
Kıyametler koparmak neydi, ey bülbül nedir derdin?
O zümrüt tahta kondun, bir semavi saltanat kurdun.
Cihanın yurdu çiğnense, çiğnenmez senin yurdun.” (Safahat, s.473)

Vatan, Mehmet Akif için toprak parçası olmanın ötesinde milletin varlığını ve geleceğini temsil eden kutsal bir mekandır. Vatanın çiğnenmesi, milletin tüm değerlerinin yok olması anlamına gelir. Bu yüzden, Akif vatana gereken değeri vermeyenleri "sefil" ve "rezil" olarak nitelendirir. Onun için vatan, korunması gereken en önemli mirastır.

“Öyle meşbu-i şehadet ki bu öksüz toprak;
Oh, bir sıksa adam otları, kan fişkıracak!
Böyle bir yurdu elinden çıkaran nesl-i sefil,
Yerin üstünde muhakkar, yerin altında rezil!
Hem vatan gitti mi, yoktur size bir başka vatan;
Çünkü mirasyedi sail kovulur her kapıdan! (Safahat,” s.180)

Vatan hassasiyeti nedeniyle, eleştirdiği kişilere "Ey vatansız derbederler!" diyerek en ağır ithamı yapardı. Vatan sevgisini ve bağlılığını en güçlü şekilde İstiklal Marşı'nda dile getirir.

“Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fişkırarak toprağı sıksan, şüheda!
Canı, cananı, bütün varımı alsın da Hüda
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.” (Safahat, s.477)

Mehmet Akif Ersoy, vatanı yalnızca bir toprak parçası olarak değil, hürriyetin, namusun ve dinin korunduğu kutsal bir kale olarak görmüştür. Ona göre vatan savunması, milletin onurunu ve manevi değerlerini koruma anlamına gelir ve bu uğurda ne kadar ağır bedeller ödenirse ödensin vazgeçilmezdir. Akif, vatanına ve dinine derin bir sevgiyle bağlı olup, karşılık beklemeden bu uğurda mücadele etmeyi hayatının en önemli görevi saymıştır. Eserlerinde vatan sevgisi, fedakârlık ve bağımsızlık tutkusu daima öne çıkmıştır.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Mehmet Akif Ersoy ve Ahmet Baytursinov'un vatan, millet ve hürriyete olan derin bağlılığı, yaşadıkları dönemin siyasi ve toplumsal koşullarından büyük ölçüde etkilenmiştir. İkisini de çocukluk yıllarından itibaren etkileyen siyasi istikrarsızlık, geri kalmışlık ve mutlakiyet yönetiminin ağır baskıları, zihinlerinde vatan, hürriyet düşüncesinin filizlenmesine yol açmıştır. Bu koşullar, onların özgürlük arayışlarını sadece bir ideal değil, aynı zamanda hayatlarının merkezine yerleştirmiştir. Hem Akif hem de Baytursinov, vatan sevgisi ve hürriyetin toplum için hayati önem taşıdığına inanmış, bu inancı eserlerine güçlü bir şekilde yansıtarak halkı bu ideale doğru yönlendirmeye çalışmışlardır. Yaşadıkları dönemin baskı rejimlerine karşı durarak, vatan

sevgisinin sadece bir kavram değil, milli bir değer olarak sahiplenilmesi gerektiğini savunmuşlardır.

Her iki şair de bireysel özgürlükten ziyade, milletin ve vatanın hürriyetini ön planda tutmuş, karamsarlığa yer vermeden mücadeleci bir duruş sergilemiştir. Akif ve Baytursinov, şiirlerinde hürriyeti milli bir dava olarak ele almış ve halkın özgürlüğünü savunmuşlardır. Farklı yöntemler kullanmalarına rağmen, her iki şair de hürriyet denildiğinde akla gelen öncü isimlerdir. Şiirlerinde vatan sevgisini ve hürriyeti, toplumun geleceğiyle iç içe geçmiş bir kavram olarak sunmuşlardır.

Türkiye’de yeterince tanınmayan Ahmet Baytursinov’un eserleri üzerine daha fazla çalışma yapılmalı; çeviriler, doktora ve yüksek lisans tezleri teşvik edilmelidir. Benzer şekilde, Kazakistan’da da Mehmet Akif Ersoy’un eserleri hakkında daha çok araştırma yapılmalı ve bu eserler çevrilerek, akademik düzeyde doktora ve yüksek lisans tezleriyle ele alınmalıdır.

Vatanseverlikleri ve bağımsızlık mücadelesine öncülük eden Baytursinov ve Akif’in Türk dünyasında daha geniş kitleler tarafından tanınması, düşüncelerinin incelenip faydalanılması son derece önemli olacaktır. Her iki şairin de fikirleri, Türk dünyasının kültürel ve entelektüel zenginliğini artıracak niteliktedir.

Kazak ve Türk Edebiyatı’nda oldukça öne çıkan Baytursinov ve Akif’in eserlerinde işledikleri Vatan sevgisi, bağımsızlık motifleri karşılaştırmalı bir şekilde ele alındığı bu çalışmada soydaş halklarla sosyal, kültürel bağların tesis edilmesi adına yapılacak çalışmalara destek olma çabası vardır. Bu bağlamda araştırmadan elde edilen sonuçlar üzerinden şu önerilerde bulunmak mümkündür:

1- Ahmet Baytursinov ve Mehmet Akif Ersoy, sadece Kazak ve Türk’lerin değil, Türk Dünyası’nın da büyük şairleri ve düşünürleridir. Bu sebeple ortak Türk Edebiyatları çerçevesinde Baytursinov ve Akif’in eserlerinden yeterince yararlanılmalıdır.

2- Baytursinov ve Akif’in Türk dünyasında daha geniş bir şekilde tanınması ve fikirlerinin yaygın olarak değerlendirilmesi büyük bir yarar sağlayacaktır. Bunun için, eserlerinin Türkçenin farklı lehçelerine ve diğer dünya dillerine çevrilmesi gerekmektedir. Bu çeviriler, onların düşünce dünyasını ve kültürel miraslarını daha geniş kitlelere ulaştırarak, Türk dünyasında ortak bir kültürel anlayışın gelişmesine katkıda bulunacaktır. Böylelikle, Baytursinov ve Akif’in fikirleri, Türk dünyasının ötesine taşınarak evrensel bir değer kazanabilir.

3- Kazakistan ve Türkiye başta olmak üzere Türk dünyasında Baytursinov ve Akif hakkında karşılaştırmalı akademik çalışmaları (Doktora ve yüksek lisans tezleri) daha çok yapılmalıdır.

4- Baytursinov ve Akif'in, hakkında uluslararası sempozyumlar, konferanslar, paneller düzenlenebilir.

KAYNAKÇA

Abdülkadiroğlu, A. (1990). Mehmet Akif Ersoy, "Edebiyat Bahisleri-Tasvir", Sırat-ı Müstakim, 9 Şubat 1327, C.:7, s. 391-392, içinde: Abdülkadiroğlu, A., - Abdülkadiroğlu, N., Mehmet Akif Ersoy'un Makaleleri (Sırat-ı Müstakim ve Sebilü'r-Reşat Mecmualarında Çıkan), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. s.133, Ankara.

Baytursinov, A. (1991). "Ak Jol" Şiirler ve Çeviriler, Gazete Makaleleri Ve Edebi Araştırmalar. Derleyen Ön Söz Yazıp Yayına Hazırlayan - Kazak SSR Bilimler Akademisi Üyesi Nurgaliyev R. Alev Yayınları, Almatı.

Baytursinov, A. (2002). Bes Tomdık Şıgarmalar Jinagı, Jibek Jolı Yayınları, Almatı.

Baytursinov, A. (1922). "Masa", 78s., Kazan.

Creswell, J. W. (2013). Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches (4th ed.). SAGE Publications.

Düzdağ, M.E. (1987). Mehmed Akif Hakkında Araştırmalar, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı, Mehmed Akif Araştırmaları Merkezi Fatih Yayınevi Matbaası, İstanbul.

Düzdağ, M. E. (2002). İstiklal Şairi Mehmet Akif Ersoy, İSKİ Yayınları, İstanbul.

Düzdağ, M. E. (2004). Mehmet Akif Ersoy, Kaynak Yay., s.21-23, İstanbul.

Düzdağ, M. E. (2007). Safahat, Sütun Yayınları, İzmir.

Isımakova, A. (2009). Alaş Edebiyat Eleştirisi, Mektep Yayınları, Almatı.

Isımakova, A.C. (2013). "Ahmet Baytursinov'un Altı Ciltlik Eserler Derlemesi" El Şejire Yayınları, Almatı.

Kaplan, M. (1980). Yaşayan Dile Düşmanlık, Yaşayan Türkçemiz I, Tercüman Gazetesi Yayınları, İstanbul.

Kirabayev, S. (1995). Adebietimizdin Aktandak Betteri, Bilim Yayınları, Almatı.

Nurgaliyev, R. (1992). Hadi Bir Bakalım, - Beş Aslan, Anılar, Denemeler ve Araştırma Makaleleri, Alav Yayınları, Almatı.

Sencer, M. (1989). Toplum Bilimleri'nde Yöntem. İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım.

Yetiş, K. (1992). Mehmet Akif'in Sanatı-Edebiyat ve Fikir Dünyasından Çizgiler, Ataürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yay. s. VI, Ankara.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara, Seçkin Yayıncılık.

Yin, R. K. (2014). Case Study Research: Design and Methods (5th ed.). SAGE Publications.